

Mesés tanok a kisgyermek világáról

2010.07.02

Milyen híreink vannak a kicsinyek könyvespolcáról? A magát kereső fiatal Móricz kevésbé él a köztudatban. Robusztus életműve eltakarja a legtöbb kinnal és válsággal teli éveket, amikor szinte egyetlen sikeres termése a gyermekeknek szánt költészete volt.

Ez persze nem is tartozik már mindenkire, szöszmötöljenek vele a filológusok és a lélekbúvárok! Móricznál nagyobb lélegzetet a magyar irodalomban kevesen vettek, s hogy ebben a kicsinyekhez szóló sóhajástól a megalázottak elnémulásáig terjedő hördülésekig sokféle utat és lelket érintett a termékeny pályáív, az legyen az irodalomtörténet elapadhatatlan témája. Évszázadnyi visszatekintésben is bámulatos az eredmény, amikor a fellengzős világhálókon is inkább a változatlan bűvölet elismerő szavait ragozzuk a gyermekköltő Móriczról: „egész mellékesen, költőként a legjobb magyar gyermekversek szerzői közé tartozik... gyermekrovnál dolgozik (ennek köszönhető gyermekverseinek kitűnő kötete, az Erdő-mező világa).” Ez a Móricz is nélkülözhetetlen és elnyűhetetlen.

A Móra Kiadó bizonyára ezért ünnepli a kicsinyeknek szánt keménytáblás sorozataival immár két éve. Üzenőfüzetek ezek a kis kiadványok egy gyermekségét kitaró, onnan meglepődve körütekintő, a környezet ideáiból kifesző felnövekvésről. Nemzedékek érlelődhetnek ezen a szemnyitogató gyanakváson: „Én vagyok a Mehemed! / Mi vagyunk a tehének!” S ezen a világmentő nagy nekibuzduláson: „...hová lett az iciri- / piciri barmocska?„ Meg az elemek

kivédhetetlensége feletti rémületén: „Hogyha én azt tudtam vóna, / köpönyeget hoztam vóna!”. Egyszerűen ízlelhető, mégis bonyolult, befelé mosolygásunkra is építő valóságmorzsákat kóstoltatnak ezek a versegypercesek a kedves bumfordiságról, a határtalan szeretetről, a falca egyben tartó melegéről...

Más, nyersebb a nyelvezete Móricznak, amikor a népmesegyűjtő gazdag tarisznyájából emeli költészetté a népi kultúrától tanultakat. A pórul járt farkas vagy A róka meg a favágó a soha ki nem adott népmesei gyűjtemények rejtett kincseiből szökkenhetett szárba, áradt tanulságos versmesefolyamba. Ezek a lapozók nem is ugyanannak a korosztálynak fűzik az egymásba hajló verssorokat, bonyolítják a filozófiai alapokra épített moralitásokat. A sok lúd itt farkast győz az erő és ész örök viadalában. A rafináltság emberi és rókabőrbe bújtatott változatai pedig az egymást eláruló önzés és kapzsiság finom szövésű fabulájával mutatnak ránk a tanulságot bölcsen megkerülő befejezetlenségben. Legfeljebb csak a „Többet ésszel, mint erővel” „kislapozó” tanítását gondolnánk inkább a másik sorozathoz illőbbnek – bonyolító vígballadai eszközei, markáns epikussága miatt.

Száz év után fedeznénk fel mindezt magunknak? Annyi kiadás után ezt a bölcsességet aligha sajátíthatjuk ki magunknak. Mondjuk ki szerényen: szeretnivaló maradt a Móricz-vers kicsiknek és legkisebbeknek, „csupán” annyi történt, hogy a szecesszió helyén újrarajzoltatták Pásztohy Pankával a kicsinyek állatmesei impresszióit, Elek Líviával a nagyobbacsok expresszívabb tanító meséit! Pásztohy egy-egy pipacsa, indázó levele, rózsaszín malackája a felolvasó felnőtt nosztalgiával emlékezteti a régi szép könyvecskékre, Elek Lívia pedig arcjátékokból felépített, testbeszédre emlékeztető korszerűséget tart szinte tükörként elénk „nagobbik” lapozósorozatával. Jót tesznek mindketten felolvasók és hallgatók versképeinek megmozgatásához.

Az ötvenes évek nagy költői teljesítményeiről sokan és sokat szoltunk. Most mégis azon tûnődöm, miért éppen a nyulak körül forog a világ, ha követjük a kicsinyek nézelődését a pulton. A Móra most is egyeduralkodó az új kiadások tállásában – példátlanul gazdag az öröksége! Ügyetlen szójátékkal: Gazdag Erzsike terjed. S mert ő bizonyára ma is közönségdíjas költője az óvodáknak, gyerekszobáknak, Reich Károly társul szegődő, faludédelgető rajzaival a megtörhetetlen ritmusú mondókázást is kedvünkre járjuk végig (Itt a tavasz). Kilépni ebből a ritmusskatulyából majd inkább Zelk Zoltán prózaként lejegyzett versmeséje (A három nyúl), s a ritmustörésben oly pompásan dzsengázó-építkező Nemes Nagy Ágnes fog minket segíteni. A Nyúlanyó húsvétja a színfoltok illusztrátorát ihlette meg elsősorban, a Zelk-mese az ágas-bogas pasztellgrafika, Gazdag Erzsike egy népies realizmus felé terelte a mindig felismerhető – mégis más képíró. A móriczi hagyományhoz sem kell erőszakkal odailleszteni Zelk történetmondását. Gyökerei azonban mindenkinek más talajról fakadnak, ami mégis csak a mi gyermekeink szerencséjére van így.

Finé Petrával jókorát kell kerülnünk ahhoz, hogy óvodásoknak szánt prózaverseiben a nagy nekifutások és az elmélyülő szóbabrálások gordiuszi csomóiból kibogozzuk magunkat. A beszélő verscímek nyomán (ha van szeptember, akkor lenni kell szeptasszonynak, továbbá ujj-szülöttnek, koszméhnek, Leander-völgyi őseembernek és más hasonló félrehallásra érzékeny fülű-nyelvű-szájú pályakezdő gyerektalálmánynak) a versbelsőben is folytatódnak a szálazgatásai (ilyen például a Parajos göte kétéletűsége, ahol természetes módon szóba kerül,

hogyan aki főzeléket főz, az süteléket süt, viszont észnélküli csak rohangálás közben lehet az ember, mert ha nem, akkor már nem is rohangál). Persze az ilyen pontatlanul rekonstruált nyakatekerés elsősorban arra jó, hogy inkább az eredeti szövegre uszítsuk az olvasókat, ami kissé próbára teszi szövegértő képességünket, és már ovis korban leleplezi a PISA-felméréseken szocializálódó nagytetvéreket betű- és könyvkerülő igyekezetét. Fini Petra intelligens óvodásai ugyanis azok szeretnének maradni, akik: látnak, hallanak, értenek, de még akkor is alkotnak, mikor félrehallanak, -beszélnek, -értenek. Akik – mondjuk – Móricztól Nemes Nagyig mindenevők, mindenhallók és mindenlátók. Sebj, ha néha kicsit másképp. Ettől nem lesznek „Értelmiségi fogyatékos”!

Vannak nyilvánvaló, ám előlünk mégis elrejtőző tudományok, amiket négyévesen vagy megértünk, vagy sosem fogunk szeretni. Ilyen a békaszív és békalélek (amitől – ugyebár – „zeng az esti békaének”). A hagyományok költőiskoláján nevelkedett Bartos Erika zavarbaejtő utánérzéssel kántálja meg ezeket a titkokat, s nem titkolja a ritmusaiból kihallható mestereit (vannak!). Valamiért mégis más az ő világméretező körbetekintgetése. Mintha egy virtuális forgószobában üldögelne, és folyton a szeme elé várná gördülni a háromdimenziós témát rímestől, dobolástól, tanulságostól. Ezért aztán a remekhez szabott mellé oda-odasántikál a sutább is. A szerkesztést pedig ebben az esetben a véletlen végzi el: a békanótát kaktuszportré, szöcsketánc, cipőfűző-minidráma követi, ahogyan beúszik a képbe a valóság (vagy égi-földi mása). A Bartos-féle képbontogatásnak van egy gyermeklogikára hangolt erénye: variációgazdag! Lehet az kavicsgyűjtemény, madáretető-lakók vircsaftja, vagy buszok városi körjárata, jól kitaposható ritmusokba rendezhetők, lehet bennük a végtelenségig tapicskolni. Ami óvodáskorban pótolhatatlan élmény. Lehet, hogy az alapötlet nekünk már semmiség, de az újszülöttnak minden téma új. És van ebben a könyvben még valami figyelemre méltó: a sajátkezű rajz sosem marad alatta (háttérben) a mondandónak. Bartos minden páros oldalt egymás mellé rendel – ami gyakran a vizualitás fölényét mutatja, de az is a szöveget szolgálja.

Néhány verbális telitalálata pedig hosszabb (klasszicizálódó) jövőt is sejtet egy készülődő 21. századi antológiában (Locsolóautó, Dongóálom, Sok – ez utóbbit minden pesti óvodában az ajtó köré kellene tapétázni). Könyvsorozatából – benne a népies városi folklórral – Weöresig és Tamkó Siratóig is vezetnek utak, gyökérszálak. Eklektikus világban(-nak) terem a verseklektika.

A Terka könyvek még éppen újszülöttségük pasztelles hamvával vonzzák a tekintetet. Egy arc a szûkszavú címlapon, amely mosolyra született: muszáj kézbe venni, átlapozni. Író és grafikus itt két személy – egy lélek. Terkát, az óvodást úgy tanítgatják-vezetgetik, hogy ráhagyják a maga fantáziájára a döntéseit, a változásait. Ettől elevenednek meg körülötte a csodák nélkülözhetetlen mesetárgyai (varázscsizma, esőkabát, békás esernyő az egyik történetben, vagyis hogy mesében; karakteres zöldségek a piaci unalmat és az étkezés nyûgeit elvarázsló másokban). A könyvek végén szerénykedő szellemes szerzői portrék éppen olyan nem túl régi kislányokat sejtetnek, akik itt most Terkaként fülbe súgják nekünk, hogy ki lehet írítani azt az utálatos teli tányért az asztalnál, amit nem édességek töltenek meg, és ha nagyon akarjuk, nyáron is van értelme kedvenc gumicsizmánknak, csak találni kell hozzá egy záport csodálatos szivárvánnyal a tetején. Tanmesék? Inkább mesés tanok egy szikár, világos nyelven és pontosan körvonalazott színfoltokban megelevenedő gyerekvilágról. Hohol Ancsa, Boris Judit, szeretnivaló ez a Terka, várjuk a folytatást.

Jó híreink vannak a kicsinyek könyvespolcáról.

Móra Kiadó

Móricz Zsigmond-mesék Pásztohy Panka illusztrációival: A török és a tehenek; Disznók az esőben; Többet ésszel, mint erővel

Móricz-mesék Elek Livia illusztrációival: A pórul járt farkas; A róka meg a favágó

Zelk Zoltán: A három nyúl, Reich Károly illusztrációival

Nemes Nagy Ágnes: Nyúlanyó húsvétja, Reich Károly illusztrációival

Gazdag Erzsi: Itt a tavasz, Reich Károly illusztrációival

Naphegy Kiadó

Finy Petra: Gréta garbója; ill.: Holló Anna

Alexandra Kiadó

Bartos Erika (írta és ill.): Báránfelhők

Manó Könyvek

Hohol Ancsa–Boris Juli: Terka a polcon

Hohol Ancsa–Boris Juli: Terka és a varázscsizma

Kovács Lajos

©1997-2010 Új KönyvPiac

Minden jog fenntartva.

Tel: (06 1) 210-9933; Fax (06 1) 210-9935

E-mail: ujkonyvpiac@ujkonyvpiac.hu